

RIIGIKOHUS

ÕIGUSTEABE- JA KOOLITUSOSAKOND

**Riigikohtu praktika kriminaal- ja väärteoasjades
mai–august 2019**

Aktuaalse praktika ülevaade

Marin Sedman
peaspetsialist

Tartu
2019

SISUKORD

1. STATISTILINE ÜLEVAADE	3
2. AKTUAALNE PRAKTIKA.....	4
2.1. MATERIAALÕIGUS	4
2.1.1. Soodustuskelmus (1-15-11032/308)	4
2.1.2. Raske tervisekahjustuse tekitamise subjektiivne külg ja kvalifitseerimine (1-17-5883/77)	4
2.1.3. Süüteo avastamisele aktiivne kaasaaitamine karistust kergendava asjaoluna (1-17-10162/351)	5
2.1.4. Süü suurust mõjutavad asjaolud narkootikumidega seotud kuriteokoosseisude puhul (1-17-10162/351)	5
2.2. MENETLUSÕIGUS.....	6
2.2.1. Psüühikahäirega isiku vahistamine (1-19-401/34).....	6
2.2.2. Psühhiaatrilise sundravi asendamine (1-10-8154/359)	7
2.2.3. Lisatõenditele tuginemine vahistamismääruse põhjendamisel ringkonnakohtus ja tõendite tutvustamine vahistamismenetluses (1-19-766/28).....	7
2.2.4. Elukohast lahkumise keelu vaidlustamine (1-15-11032/308).....	8
2.2.5. Ajutine lähenemiskeeld (1-18-9343/20).....	8
2.2.6. Advokaadi sõidukulude hüvitamine (1-19-1933/43)	8
2.2.7. KrMS § 296 ² lg 1 alusel tsiviilhagi läbi vaatamata jätmise vaidlustamine (1-17-2291/43)	9
2.2.8. Osaotsuse tegemine ja tsiviilhagi eraldi lahendamise (1-17-2291/43)	9
2.2.9. Tsiviilkostja menetlusest kõrvaldamise vaidlustamine (1-18-1860/57)	10
2.2.10. Kassatsioonitähataja kulgemine eesti keelt mitte valdava süüdistatava puhul (1-15-1452/311)	10
2.2.11. <i>Reformatio in peius</i> keeld (1-17-11930/45)	11
2.2.12. Euroopa Liidu liikmesriikides tehtud süüdimõistvate kohtuotsuste arvessevõtmine uutes kriminaalmenetlustes (1-17-10162/351).....	11

1. STATISTILINE ÜLEVAADE

Riigikohtu kriminaalkolleegium tegi perioodil 01.05.2019–31.08.2019 põhistatud lahendi 13 kriminaalasjas ja 2 väärteoasjas, sealhulgas kolleegiumi kogu koosseisus 1 kriminaalasjas.

Nimetatud perioodil tegi kriminaalkolleegium lahendeid põhiliselt menetlusõiguse teemadel. Teiste hulgas käsitas kriminaalkolleegium näiteks psüühikahäirega isiku vahistamist ja psühhiaatrilise sundravi asendamist, kassatsioonitähtaja kulgemist eesti keelt mitte valdava süüdistatava puhul, advokaadi sõidukulude hüvitamist, samuti erinevaid tsiviilhagiga seotud küsimusi.

Materiaalõiguse puhul lahkas kriminaalkolleegium vaatlusalusel perioodil raske tervisekahjustuse tekitamise subjektiivset külge ja soodustuskelmust ning süüteo avastamisele aktiivset kaasaaitamist karistust kergendava asjaoluna ning süü suurust mõjutavaid asjaolusid narkootikumidega seotud kuriteokoosseisude puhul.

Kuigi tegemist on Riigikohtu praktika ülevaatega, tuleb silmas pidada, et **Riigikohus võtab õiguslikke seisukohti üksnes kohtulahendites**. Alljärgnevas ülevaates esitatu ei ole võrdsustatav Riigikohtu poolt lahendites väljendatud seisukohtadega.

2. AKTUAALNE PRAKTIKA

2.1. MATERIAALÕIGUS

2.1.1. Soodustuskelmus ([1-15-11032/308](#))

Asjas [1-15-11032/308](#) muutis kriminaalkolleegium 25. novembri 2016. a otsuse nr [3-1-1-96-16](#) p-s 10 väljendatud seisukohta, et soodustuskelmus on erilise isikutunnusega koosseis KarS § 24 lg 1 mõttes ning käsitletava kuriteokoosseisu subjektiks saab KarS § 210 lg-st 2 lähtuvalt olla üksnes soodustuse saaja. Kolleegium leidis, et **soodustuskelmus ei ole erilise isikutunnusega koosseis.**

Kriminaalkolleegium selgitas, et KarS § 210 lg 2 kohaselt on karistatav pettuse teel soodustuse saamine või soodustuse mitte-eesmärgipärane kasutamine. KarS § 210 lg-s 3 on sätestatud sama teo eest vastutus juriidilisele isikule. KarS § 210 lg 1 sõnastusest nähtuvalt peab soodustuse saaja olema majandustegevuses osalev isik. Ei KarS § 210 esimene ega teine lõige sea sama nõuet - majandustegevuses osalemine - petmisteo toimepanijale. Samuti ei tulene nimetatud sätetest eeldust, et petja ning soodustuse saaja peavad olema üks ja sama isik. Ka kelmuse üldkoosseisu (KarS § 209) ega erikoosseisude (nt KarS §-d 212 ja 213) puhul ei ole vajalik, et petja ja tegeliku kasusaaja isik kokku langeksid.¹ Erinevalt kelmuse üldkoosseisust, millega kaitstavaks õigushüveks on vara tervikuna, kaitseb soodustuskelmuse koosseis üksnes spetsiifilist liiki vara, s.o avalikke rahalisi ja muid majanduslikke vahendeid². Kolleegium leidis, et soodustuskelmus on teiste kelmuse koosseisudega sarnane ega nõua seega, et pettusliku teo toimepanija ja tegelik kasusaaja oleksid üks ja sama isik.³

Kolleegium selgitas, et **soodustuskelmuse esimese teoalternatiivi ehk pettuse teel soodustuse saamise kuriteokoosseisu sedastamiseks on vajalik tuvastada esmalt pettuslik tegu, mille tulemusena satub teine isik eksimusse ja teeb varakäsituse, ning teiseks seeläbi soodustuse saamine majandustegevuses osaleva isiku poolt.**⁴

2.1.2. Raske tervisekahjustuse tekitamise subjektiivne külg ja kvalifitseerimine ([1-17-5883/77](#))

Asjas [1-17-5883/77](#) kordas kriminaalkolleegium hiljutises praktikas⁵ väljendatud seisukohti raske tervisekahjustuse subjektiivse külje kohta.

Lisaks selgitas kriminaalkolleegium kohtupraktika ühtlustamiseks, jagades seejuures ringkonnakohtu poolt väljendatud seisukohta, et **juhul kui süüdistatav on tekitanud tervisekahjustuse tahtlikult, kuid mõlemad KarS § 118 lg 1 p-des 1 ja 7 nimetatud rasked tagajärjed on saanud ettevaatamatusest, vastutab isik üksnes KarS § 118 lg 1 p 7 järgi, mis neelab eluohtliku seisundi kui surmale eelnenud vahetagajärje. Samas ei saa täiesti välistada olukordi, kus süüdistatava tahtlus ulatub lisaks tervisekahjustuse tekitamisele ka eluohtliku seisundi põhjustamiseni (KarS § 118 lg 1 p 1), ent mitte surma saabumiseni (KarS § 118 lg 1 p 7). Sellisel juhul tuleb süüdistatava käitumine kvalifitseerida KarS § 118 lg 1 p-de 1 ja 7 järgi, kuna tahtlikult põhjustatud oht kannatanu elule ei neeldu ettevaatamatusest surma põhjustamises.**⁶

¹ RKKKo [1-15-11032/308](#), p 28.

² Vt viidatud RKKKo [3-1-1-96-16](#), p 9.

³ RKKKo [1-15-11032/308](#), p 29.

⁴ RKKKo [1-15-11032/308](#), p 31.

⁵ RKKKo [1-17-105/35](#), p-d 10-12 koos viidetega ja p 15; RKKKo [1-16-6512/64](#), p 8.

⁶ RKKKo [1-17-5883/77](#), p 18.

2.1.3. Süüteo avastamisele aktiivne kaasaaitamine karistust kergendava asjaoluna ([1-17-10162/351](#))

Asjas [1-17-10162/351](#) selgitas kriminaalkolleegium, et süüteo avastamisele aktiivne kaasaaitamine tähendab koostööd süüteo asjaolusid väljaselgitava menetlejaga, kaasabi kaasosaliste vastu tõendite kogumisel või nende menetlejale paljastamisel vms. Kaasaaitamine peab olema aktiivne, s.t ei piisa sellest, et isik ei tee asjaolude väljaselgitamiseks takistusi. Aktiivne kaasaaitamine ei eelda alati isiku poolt enda süü täielikku tunnistamist. Aktiivse kaasaaitamisega ei ole kindlasti tegemist olukorras, kus isik annab ütlusi vaid osas, mis on selleks hetkeks teiste tõenditega kinnitust leidnud. Aktiivne kaasaaitamine peab aitama menetlejal kohtueelset uurimist edasi viia.⁷

2.1.4. Süü suurust mõjutavad asjaolud narkootikumidega seotud kuriteokoosseisude puhul ([1-17-10162/351](#))

Asjas [1-17-101062/351](#) selgitas kriminaalkolleegium, et kuigi üldjuhul on narkootikumidega seotud kuriteokoosseisude objektiivsest küljest tulenevalt narkootiliste ainete käitlemisel süü suurust mõjutavatest asjaoludest enim kaalu just käideldud aine kogusel, ei ole tegemist ainsa ega alati ka mitte olulisima süü suuruse hindamiskriteeriumiga. **Kuivõrd KarS § 184 kaitstavaks hüveks on rahvatervis, mõjutab süü suurust kõigepealt rahvatervise ohustamise määr, mis sõltub eelkõige ohustatud isikute arvust, tegutsemise ajast ja aine ohtlikkusest.** Kõiki neid süü suurust mõjutavaid asjaolusid tuleb hinnata kogumis.⁸

⁷ RKKKo [1-17-10162/351](#), p 26.

⁸ RKKKo [1-17-10162/351](#), p 41.

2.2. MENETLUSÕIGUS

2.2.1. Psüühikahäirega isiku vahistamine ([1-19-401/34](#))

Asjas [1-19-401/34](#) selgitas kriminaalkolleegium psüühikahäirega isiku vahistamise erisusi võrreldes üldise vahistamisega.

Kriminaalkolleegium selgitas esmalt, et **KrMS § 395¹ lg 2 esimene alternatiivi kohaselt saab sundravimenetluses isiku vahistada ka üksnes tema ohtlikkusele tuginedes, kui menetlusest kõrvalehoidumise ja/või uute kuritegude toimepanemise ohtu ei esine.**⁹

Lisaks leidis kriminaalkolleegium, et **vahistamist sundravimenetluses korraldatakse KrMS §-s 131 sätestatud korra järgi, kuid lisaks tuleb arvestada isiku vaimset seisundit (KrMS § 395¹ lg 4).**¹⁰ Seetõttu ei või sundravimenetlusele allutatud isik olla vahistatud üle kuue kuu (KrMS § 395¹ lg 6). Erandlikel asjaoludel saab sundravimenetlusele allutatud isiku vahistamistähtaega pikendada kuni ühe aastani (KrMS § 395¹ lg 7). Kuna seadus ei erista siin kohtueelset ja kohtumenetlust, on see tähtaeg absoluutne, hõlmates ka kohtumenetluse.¹¹ Täiendavalt selgitas kolleegium, et sundravimenetluses vahistatud isiku kinnipidamistingimused erinevad üldalusel vahistatu kinnipidamistingimustest. KrMS § 130 alusel eelvangistust kandvad isikud paigutatakse vangla eelvangistusosakonda või arestimajja (vangistuseseaduse § 90 lg 2). KrMS § 395¹ lg 1 alusel paigutatakse sundravimenetluses vahistatud isik vangla meditsiiniosakonda või psühhiaatria tervishoiuteenust osutavasse haiglasse. Vangla meditsiiniosakonna ja psühhiaatria haigla kinnipidamistingimused on erinevad. KrMS § 395² alusel vahistatu kinnipidamiskohaks peab üldjuhul olema haigla ja vanglas on psüühikahäirega isiku kinnipidamine põhjendatud üksnes erandlikel juhtudel, nt kui haiglas ei leidu kinnipidamiseks vajalikul hulgal kohti. Kuna otsustus paigutada isik haiglasse või vangla meditsiiniosakonda mõjutab vahistatu õigusi, on selle otsustuse tegemine kohtu pädevuses ning see peab kajastuma vahistamismääruse resolutsioonis¹². Sõltuvalt asjaoludest võib kinnipidamiskoha valiku sõnastada ka tingimuslikult, võimaldades näiteks haiglas vabade kohtade puudumisel pidada isikut kinni vangla meditsiiniosakonnas.¹³

Kokkuvõttes leidis kriminaalkolleegium, et **KrMS 16. peatüki sätete alusel vaimse häirega isiku vahistamise kord on erinev KrMS §-s 130 kehtestatud vahistamise üldkorrast, võimaldades enam arvestada psüühikahäirega isiku seisundit. Seega tuleb raske psüühikahäirega isiku vahistamist toimetada eelistatult sundravi kohaldamise menetluses KrMS § 395¹ alusel, mis tagab, et isikut peetakse kinni talle sobilikes tingimustes (psühhiaatria haiglas või vangla psühhiaatria osakonnas).**¹⁴

Täiendavalt selgitas kriminaalkolleegium, millises menetlusetapis, kuidas ja kelle algatusel toimub üleminek psühhiaatrilise sundravi kohaldamise menetlusele. **Kuna kohtueelset menetlust juhib prokuratuur (KrMS § 30 lg 1), kuulub menetluse valiku initsiatiiv prokuratuuri pädevusse.** Kahtlustatava õigusi ja terviseseisundit arvestades saab menetluse liiki enne kohtueelse menetluse lõpuleviimist muuta ilma täiendavate formaalsusteta, kuna peamine erisus kahe menetlusliigi vahel kahtlustatava seisukohalt seisneb vaid kinnipidamisrežiimis. Kui esineb põhjendatud kahtlus, et kahtlustataval võib olla raske psüühikahäire, on prokuröril võimalik kohaldada sundravimenetlust ja taotleda vahistamist KrMS § 395¹ lg 2 alusel sundravimenetluse erisätteid järgides või taotleda vahistamist

⁹ RKKKo [1-19-401/34](#), p 13.1.

¹⁰ RKKKo [1-19-401/34](#), p 13.2.

¹¹ RKKKo [1-19-401/34](#), p 13.3.

¹² Vt ka viidatud RKKKo [3-1-1-20-14](#), p 11.1.

¹³ RKKKo [1-19-401/34](#), p 13.4.

¹⁴ RKKKo [1-19-401/34](#), p 14.

üldalusel ning määrata isiku terviseseisundi kindlakstegemiseks kohtupsühhiaatriline ekspertiis, taotledes vajadusel isiku paigutamist eeluurimiskohtuniku või kohtu määrusega KrMS § 102 alusel sundkorras raviasutusse. Ekspertiisi tulemuste selgumisel jätkatakse KrMS §-s 393 nimetatud aluste puudumisel kriminaalasja menetlemist üldises korras, vastupidisel juhul aga tuleb taotleda isiku vahistamise jätkamist KrMS § 395¹ lg 2 alusel või sõltuvalt asjaoludest vabastada isiku vahi alt KrMS § 137² lg 1 alusel.¹⁵ **KrMS 16. ptk-s sätestatud sundravi kohaldamise menetlusele ülemineku vältimatuks eelduseks ei ole see, et isikule oleks käimasolevas menetluses tehtud kohtupsühhiaatriaekspertiis. Sundravimenetlust saab kohaldada ja KrMS § 395¹ lg 2 alusel kahtlustatava vahistada ka siis, kui ekspertiisi ei ole (veel) tehtud, kuid kogutud on muid kaalukaid tõendeid (nt mõnes varasemas menetluses tehtud ekspertiisiakt), mis kinnitavad, et isikul on raske psüühikahäire.¹⁶ Kokkuvõtvalt peab prokuratuur enne vahistamise taotlemist muu hulgas hindama, kas kahtlustatava terviseseisund ei tingi üleminekut sundravimenetlusele ja isiku kinnipidamist KrMS 16. peatükis sätestatud eritingimustel. Raske psüühikahäirega või selle kahtlusega isiku vahi all pidamine KrMS § 130 alusel ei või kesta kauem kui see on hädavajalik tema terviseseisundi kindlakstegemiseks.¹⁷**

2.2.2. Psühhiaatrilise sundravi asendamine ([1-10-8154/359](#))

Asjas [1-10-8154/3059](#) kordas kriminaalkolleegium varasemas praktikas¹⁸ väljendatud seisukohti psühhiaatrilise sundravi asendamise ja lõpetamise kohta.

Täiendavalt selgitas kolleegiumi, et ei ole välistatud määrata sotsiaalhoolekande seaduse (edaspidi SHS) § 101 lg-s 1 märgitud isikut, kellele osutatakse erihooldekoduteenust tema nõusolekul¹⁹, psühhiaatrilise sundravi kohaldamise menetluses ambulatoorsele sundravile. Selleks peab aga kohus kindlaks tegema, et isiku ohtlikkus on sedavõrd väike, et statsionaarne sundravi ei ole (enam) õigustatud, ning isik peab tõenäoliselt kinni ravirežiimist. **Ambulatoorset sundravi ei saa osutada aga isikule, kes on erihooldekoduteenusele paigutatud tema nõusolekuta kohtumääruse alusel SHS § 105 lg 1 alusel. Kui statsionaarsel sundravil viibiv isik on jätkuvalt sedavõrd ohtlik, et see õigustab tema vabaduse võtmist, ja ta vajab ravi, on kriminaalmenetluses ainsaks võimalikuks järelmiks statsionaarne sundravi. Kui on tuvastatud isiku jätkuv sundravivajadus, ei tule kõne alla tema nõusolekuta hooldamine SHS § 105 lg 1 alusel.²⁰**

2.2.3. Lisatõenditele tuginemine vahistamismääruse põhjendamisel ringkonnakohtus ja tõendite tutvustamine vahistamismenetluses ([1-19-766/28](#))

Asjas [1-19-766/28](#) selgitas kriminaalkolleegium, et võimalus lisatõenditele tuginevalt vahistamismäärust omapoolsete põhjendustega täiendada on ringkonnakohtul juhul, kui maakohtu määrus vastab selle põhjendamisele esitatud minimaalsetele nõuetele. Kui aga ringkonnakohus leiab, et vaidlustatud määruks puuduvad igasugused põhjendused, ei saa ta põhjenduste lisamisega maakohtu määrust tagantjärele õiguspäraseks lugeda. Sel juhul tuleb maakohtu määrus tühistada.²¹

Lisaks selgitas kolleegium, et tulenevalt KrMS § 34¹ lg-st 3 on vahistamismenetluses kriminaaltoimikule juurdepääsu võimaldamine prokuratuuri otsustada. Seega puudub

¹⁵ RKKKo [1-19-401/34](#), p 15.

¹⁶ RKKKo [1-19-401/34](#), p 16.

¹⁷ RKKKo [1-19-401/34](#), p 17.

¹⁸ RKKKm [3-1-1-105-16](#), p-d 17, 27 ja 31; RKÜKm [3-1-1-62-16](#), p-d 14 ja 38-39.

¹⁹ Vt ka viidatud RKTkm [2-16-10435/138](#), p 16; RKTkm [2-18-5670/52](#), p-d 18.-18.4.

²⁰ RKKKm [1-10-8154/359](#), p 15.

²¹ RKKKm [1-19-766/28](#), p 11.

kohtul õigus kaitsjale tõendite tutvustamiseks. Samuti ei tohi kohus uurida ega hinnata tõendeid, millega tutvumist ei ole kaitsja saanud prokuratuurilt taotleda. Kohtu ülesanne on tagada õiglane menetlus, mis muu hulgas tähendab kohustust võimaldada menetlusosalistele seadusest tulenevad menetluslikud tagatised ka tegelikkuses.²² Riigikohus on varasemates lahendites²³ selgitanud, et kui kohus asub tõenditele juurdepääsust keeldumise põhjendatuse osas prokuratuurist erinevale seisukohale, pole tal pädevust ise vahistatavale või tema kaitsjale tõendeid tutvustada ega kohustada prokuratuuri seda tegema. Leides, et kahtlustatava õigust tõenditega tutvuda on alusetult piiratud, tuleb kohtul need tõendid vahistamisküsimuse lahendamisel kõrvale jätta (nn hindamiskeeld). **Kohus saab aga prokuratuuri tõendite kõrvalejätmisest teavitada, andes sellega prokuratuurile võimaluse kaaluda, kas võtta esitatud taotlus tagasi, võimaldada tõenditele juurdepääs või esitada täiendavalt teisi tõendeid. Kui kohus peab eelkirjeldatud juhul prokuratuuri tõendite kõrvalejätmisest teavitama, siis seda enam lasub kohtul selline kohustus olukorras, kus prokuratuur ei ole kaitsjale tõendite tutvustamise kohta veel seisukohta võtnud.**²⁴

2.2.4. Elukohast lahkumise keelu vaidlustamine ([1-15-11032/308](#))

Asjas [1-15-11032/308](#) selgitas kriminaalkolleegium, et **kohtueelses menetluses kohaldatud elukohast lahkumise keelu määrust on võimalik vaidlustada vaid KrMS 8. peatüki 5. jaos sätestatud uurimiskaebemenetluse korras (KrMS §-d 228-232).**²⁵

Täiendavalt selgitas kolleegium, et tõkend on menetluse tagamise vahend, mille vaidlustamine võib olla ajaliselt piiritletud. Arvestades, et elukohast lahkumise keeld piirab isiku liikumisvabadust, on loogiline eeldada, et tõkendi kohaldamise määruuse seaduslikkust vaidlustatakse esimesel võimalusel piirangu kehtestamisest ja eelkõige selle kehtivuse ajal. **Tulenevalt KrMS § 228 lg-st 1 saab kaebuse esitada kuni süüdistusakti koostamiseni.**²⁶

2.2.5. Ajutine lähenemiskeeld ([1-18-9343/20](#))

Asjas [1-18-9343/20](#) leidis kriminaalkolleegium, et KrMS § 141¹ sätestatud ajutise lähenemiskeelu kohaldamisala ei ole piiratud üksnes karistusseadustiku 9. peatüki kuriteokoosseisudega.²⁷ **Isikuvastase kuriteona KrMS § 141¹ lg 1 mõttes on käsitatav ka KarS §-s 157³ sätestatud kuritegu ehk ahistav jälitamine.**²⁸

Täiendavalt juhtis kolleegium tähelepanu sellele, et seadusandja võiks *de lege ferenda* kaaluda KrMS § 141¹ lg 1 sõnastamist ajutise lähenemiskeelu eesmärgi esiletoomise abil. See võimaldaks igal üksikjuhtumil kaaluda, kas lähenemiskeelu kohaldamine on põhjendatud või mitte.²⁹

2.2.6. Advokaadi sõidukulude hüvitamine ([1-19-1933/43](#))

Asjas [1-19-1933/43](#) leidis kriminaalkolleegium, et **riigi õigusabi osutamise seoses kantud sõidukulud hüvitatakse advokaadibüroole, kui advokaat osutab riigi õigusabi teises linnas või vallas, kus asub advokaadibüroo.**

²² RKKKm [1-19-766/28](#), p 12.

²³ RKKKm [3-1-1-27-17](#), p 11; RKKKm [3-1-1-110-15](#), p 18.

²⁴ RKKKm [1-19-766/28](#), p-d 13-14.

²⁵ RKKKo [1-15-11032/308](#), p 20. Vrd ka viidatud RKKKm [3-1-1-34-16](#), p 28.

²⁶ RKKKo [1-15-11032/308](#), p 22.

²⁷ RKKKo [1-18-9343/20](#), p 9.

²⁸ RKKKo [1-18-9343/20](#), p 16.

²⁹ RKKKo [1-18-9343/20](#), p 16.

Justiitsministri 26. juuli 2016. a määruse nr 16 „Riigi õigusabi osutamise eest makstava tasu arvestamise alused, maksmise kord, tasumäärad, riigi õigusabi osutamisega kaasnevate kulude hüvitamise ulatus ja kord ning taotluse esitamise tingimused“ (edaspidi kord) § 16 järgi hüvitatakse advokaadile või advokaadibüroo pidajale riigi õigusabi osutamisega seoses kantud sõidu- ja majutuskulud, tõlkekulud ja tõendite esitamisega seotud kulud. Sõidukulude hüvitamise eeldused on ette nähtud korra §-s 17, mille 1. lõike teine lause sätestab, et sõidukulud hüvitatakse üksnes juhul, kui riigi õigusabi on osutatud mujal kui linnas või vallas, kus asub advokaadibüroo või selle struktuuriüksus, mille kaudu advokaat õigusteenust osutab. Kui sõidukulude hüvitamise eeldused on täidetud, hüvitatakse need korra § 17 lg-s 2 ette nähtud määras, milleks on 0,3 eurot iga läbitud kilomeetri kohta.

Sõidukulu arvestamisel peab lähtuma advokaadibüroo asukohast. Nimelt hüvitatakse korra § 17 lg 4 järgi sõidukulud avaliku teenistuse seaduse (edaspidi ATS) § 44 lg 5 alusel kehtestatud määruses lähetusega seotud sõidukulude hüvitamise kohta sätestatud tingimustel, arvestades korra §-s 17 sätestatud erisusi. ATS § 44 lg 5 alusel kehtestatud Vabariigi Valitsuse 19. detsembri 2012. a määruse nr 112 „Ametniku teenistuselähetusse saatmise, lähetuskulude hüvitamise ning päevaraha maksmise tingimused ja kord ning päevaraha määr“ § 3 lg 4 p 1 järgi võetakse lähetusega seotud sõidukulu hüvitamisel aluseks isiku alaline teenistuskoh. Alalise teenistuskohana tuleb riigi õigusabi osutamise tähenduses mõista advokaadibüroo asukohta.

2.2.7. KrMS § 296² lg 1 alusel tsiviilhagi läbi vaatamata jätmise vaidlustamine (1-17-2291/43)

Asjas [1-17-2291/43](#) leidis kriminaalkolleegium, et **ringkonnakohtu määrus, millega tühistatakse maakohu otsustus jätta tsiviilhagi läbi vaatamata ja kohustatakse maakohut jätkama hagiavalduse suhtes kriminaalmenetlust on olemuslikult samastatav tsiviilhagi menetluse võtmise määrusega, mille peale ei saa KrMS § 385 p 17 kohaselt määruskaebust esitada.**³⁰

Sarnaselt tsiviilhagi menetluse võtmise määrusega ei lõpeta ringkonnakohtu määrus, millega tühistatakse KrMS § 296² lg 1 alusel vormistatud hagiavalduse läbi vaatamata jätmise, tsiviilhagi edasist menetlemist. Seepärast ei võimalda KrMS § 385 p 17 niisuguse määruse peale kaevata³¹. Ka tsiviilkohtumenetluses on vaidlustatav üksnes hagi läbi vaatamata jätmise määrus (TsMS § 427). Ringkonnakohtu määrust, millega tühistatakse selline määrus ja hagi saadetakse maakohule menetluse jätkamiseks, ei saa TsMS §-st 427 tulenevalt edasi kaevata.³²

Kokkuvõttes leidis kolleegium, et KrMS § 385 p 17 kohaselt ei esitada määruskaebust muu hulgas sellise määruse peale, millega tühistatakse KrMS § 296² lg 1 alusel tehtud tsiviilhagi läbi vaatamata jätmise määrus ja maakohut kohustatakse hagiavaldust menetlema.

2.2.8. Osaotsuse tegemine ja tsiviilhagi eraldi lahendamine (1-17-2291/43)

Asjas [1-17-2291/43](#) selgitas kriminaalkolleegium, millises menetluse liigis tuleb lahendada tsiviilhagi, kui maakohus teeb KrMS § 310 lg 3 alusel süüdimõistva osaotsuse.

Kolleegium selgitas, et kui kohus otsustab KrMS § 310 lg 3 alusel tsiviilhagi eraldada ja teeb kriminaalasja lahendades süüdimõistva osaotsuse, ei lõppe kriminaalmenetlus osaotsuse jõustumisega, vaid hagiavalduse suhtes jätkub menetlus samas kriminaalasjas. Teisisõnu menetletakse tsiviilhagi ka sellisel juhul ühes ja samas kriminaalmenetluses süüdistatava

³⁰ RKKKm [1-17-2291/43](#), p 13.

³¹ Vt põhjalikumalt *mutatis mutandis* RKKKm [3-1-1-22-17](#), p-d 31-32.

³² RKKKo [1-17-2291/43](#), p 15. Vt ka viidatud RKTkm [2-14-7385/204](#), p-d 12-13.

süüküsimusega.³³ See ei tähenda aga seda, et tsiviilhagi lahendamine on alati seotud sama menetluse liigiga, mille raames tehakse süüdimõistev otsustus. **Tsiviilhagi menetlemine peatub alates ajast, mil kohus teeb otsustuse (määruse) lahendada tsiviilnõue eraldi. Hagiavalduse suhtes jätkub menetlus pärast süüdimõistva otsustuse jõustumist sealt, kus see tsiviilhagi eraldamisel pooleli jäi. Juhul kui kohus teeb tsiviilhagi eraldi lahendamise määruse näiteks üldmenetluses, jätkub ka hagiavalduse menetlemine üldmenetluse korras.** Seda sõltumata sellest, kas pärast kõnealuse määruse tegemist muutub süüdistatava süüküsimuse lahendamisel menetluse liik või mitte. Seega on määrav tähendus asjaolul, millises menetluse liigis otsustati tsiviilhagi ülejäänud kriminaalasjast eraldada.³⁴

2.2.9. Tsiviilkostja menetlusest kõrvaldamise vaidlustamine ([1-18-1860/57](#))

Asjas [1-18-1860/57](#) leidis kriminaalkolleegium, et **KrMS § 385 p-s 4 sätestatud kaebepiirang, mis hõlmab nii isiku istungilt eemaldamise ja kõrvaldamise kui ka menetlusest kõrvaldamise määrusi³⁵, on põhiseadusega kooskõlas.**³⁶

Kolleegium selgitas, et Riigikohtu senises praktikas on PS § 24 lg-le 5 tuginedes laiendatud kaebeõigust nendele kriminaalasja terviklahenduseks olevatele kohtulahenditele, mille vaidlustamist menetluskord ette ei näe. Sellise lahenduse poole on aga pöördunud üksnes tingimusel, et vaidlustatava kohtulahendiga riivatakse kaebuse esitaja mõnda põhiõigust ja kaebuse esitajal puudub tõhus võimalus oma õiguste maksmapanemiseks väljaspool kriminaalmenetlust.³⁷ Tsiviilkostja menetlusest kõrvaldamise puhul seisneb aga eripära selles, et kannatanu, süüdistatava ja tsiviilkostja vahelisi õigussuhteid on osas, milles need jäävad kriminaalmenetluses lahendamata, võimalik edaspidi lahendada tsiviilkohtumenetluse korras. Seega on süüdistataval võimalus oma õiguste eest seista tsiviilkohtumenetluses ja järelikult ei kahjusta määruskaebemenetluse välistamine pöördumatult tema õigusi.³⁸

2.2.10. Kassatsioonitähataja kulgemine eesti keelt mitte valdava süüdistatava puhul ([1-15-1452/311](#))

Asjas [1-15-1452/311](#) leidis kriminaalkolleegium, et **eesti keelt mitte valdava vabaduses viibiva süüdistatava jaoks hakkab kassatsioonitähataeg tulenevalt KrMS § 10 lg-st 10 koostoimes § 345 lg-ga 2 kulgema päevast, mil süüdistataval oli võimalik ringkonnakohtu otsuse tõlkega tutvuda.**³⁹

Alates 16. jaanuarist 2016 kehtib KrMS § 10 lg 10, mis sätestab, et kui isikule on menetlusdokument sama paragrahvi alusel tõlgitud, siis selle menetlusdokumendi peale kaebamisel arvestatakse kaebetähataegu tõlgitud dokumendi saamisest arvates. Kuigi ringkonnakohtu otsuse peale ei ole kassatsiooni esitamise õigust mitte vahetult süüdistataval endal, vaid tema advokaadist kaitsjal (KrMS § 344 lg 3 p 2), ei ole ka kassatsioonimenetluses süüdistatav ja kaitsja käsitatavad teineteisest täiesti lahutatud ja absoluutselt eraldiseisvate menetlusosalistena⁴⁰. Eirata ei saa tõsiasi, et efektiivse kaitseõiguse teostamiseks peab süüdistataval olema võimalus tutvuda tema suhtes tehtud kohtuotsusega talle arusaadavas keeles. Seega tuleb kassatsioonimenetluses kaebetähataja arvutamisel silmas pidada, kas eesti keelt mittevaldavale süüdistatavale on ringkonnakohtu otsus tõlgitud. Samas tuleb tähele panna,

³³ RKKKo [1-17-2291/43](#), p 19.

³⁴ RKKKo [1-17-2291/43](#), p 20.

³⁵ Vt ka viidatud RKKKm [3-1-1-24-16](#).

³⁶ RKKKm [1-18-1860/57](#), p 29.

³⁷ Vt viidatud RKKKm [3-1-1-18-06](#), p 7.

³⁸ RKKKm [1-18-1860/57](#), p 20.

³⁹ RKKKo [1-15-1452/311](#), p 18.

⁴⁰ Vt *mutatis mutandis* RKKKm [3-1-1-8-17](#), p 9.

et KrMS § 10 lg-st 10 ja § 345 lg-st 2 nende koostoimes ei tule teha järeldust, et kassatsioonitähtaeg hakkab alati kulgema kohtuotsuse tõlke süüdistatavale kättetoimetamisest. Kolleegium selgitas, et see on nii vaid vahistatud (vrd KrMS § 319 lg 3) või juba vabadusekaotuslikku karistust kandva süüdistatava puhul. Vabaduses viibiva süüdistatava korral hakkab kassatsioonitähtaeg aga kulgema päevast, mil süüdistataval oli võimalik ringkonnakohtu otsuse tõlkega tutvuda (näiteks on kohus teinud selle sarnaselt eestikeelse kohtuotsusega avalikult teatavaks või süüdistatavale kättesaadavaks e-toimiku süsteemi või kaitsja vahendusel).⁴¹

2.2.11. *Reformatio in peius* keeld ([1-17-11930/45](#))

Asjas [1-17-11930/45](#) leidis kriminaalkolleegium, et **kui maakohus arutab üldmenetluses uuesti süüdistatava kuritegu, mille kohta varem toimunud lühimenetluses tehtud otsuse vaidlustas üksnes süüdistatava kaitsja, siis ei ole maakohus asja uuel arutamisel seotud lühimenetluses KrMS § 238 lg 2 alusel vähendatud karistuse raskendamise keeluga.**⁴²

Riigikohtu praktikas on nimelt korduvalt selgitatud, et isiku karistamise aluseks on KarS § 56 lg 1 kohaselt tema süü. Süü suurus ei sõltu aga sellest, millises menetlusliigis süüküsimus lahendatakse. Seega ei mõjuta süü suurust ka asjaolu, et süüdistatav loobub ühest, sh ka tema enda õigusi vähem tagavast menetlusliigist teise menetlusliigi kasuks. Ka lühimenetluses peab karistuse mõistmine vastama täpselt samadele põhimõtetele nagu üldmenetluses. Sellist isiku teosüüle vastavat karistust vähendatakse ühe kolmandiku võrra, millel ei ole aga puutumust isiku süü ja sellega vastavuses oleva karistusega⁴³. On oluline mõista, et KrMS § 238 lg-s 2 ettenähtud põhikaristuse kergendamine ühe kolmandiku võrra on ainuüksi menetlusõiguslikuks vastukaaluks mitmetest menetlusõigustest loobumisele. Nii näiteks minetab süüdistatav õiguse taotleda omapoolsete tunnistajate kutsumist kohtuistungile, õiguse küsitleda süüdistuse tunnistajaid ning KrMS § 318 lg 3 p 1 alusel on piiratud tema õigus maakohtu otsust apelleerida. Seetõttu on vajalik lühimenetluse puhul süüdlasele mõistetava karistuse määra vähendamine⁴⁴. Sellist karistuse vähendamist ei tingi aga KarS §-s 56 sätestatud karistuse mõistmise üldpõhimõtted ega KarS §-s 57 ettenähtud karistust kergendavad asjaolud, vaid see tuleneb eespool kirjeldatud menetlusökonomilistest kaalutlustest, mille kohaselt lihtsustatakse süüdistatava nõusolekul teatud juhtudel kriminaalasjade lahendamist.⁴⁵

2.2.12. Euroopa Liidu liikmesriikides tehtud süüdimõistvate kohtuotsuste arvessevõtmine uutes kriminaalmenetlustes ([1-17-10162/351](#))

Asjas [1-17-10162/351](#) leidis kriminaalkolleegium, et **Euroopa uurimismääruse alusel on võimalik võtta arvesse teises Euroopa Liidu liikmesriigis tehtud süüdimõistvat kohtuotsust.**

Euroopa Liidu Nõukogu 24. juulil 2008 vastu võetud raamotsus nr 2008/675/ÜVJP, mis käsitleb Euroopa Liidu liikmesriikides tehtud süüdimõistvate kohtuotsuste arvessevõtmist uutes kriminaalmenetlustes, kohustab Euroopa Liidu liikmesriikidele arvestama kriminaalmenetluses teistes liikmesriikides tehtud otsuseid, mis on saadud kas vastastikuse õigusabi reeglite alusel või karistusregistrite andmete vahetamise teel. Raamotsuse kohaselt peab liikmesriikide otsustel olema samaväärne õiguslik toime võrreldes riigisiseste varasemate süüdimõistvate otsustega. Raamotsustel ei ole aga riigisisest vahetut õigusmõju, s.t nad ei ole otsekohaldatavad,

⁴¹ RKKKo [1-15-1452/311](#), p-d 17-18.

⁴² RKKKo [1-17-11930/45](#), p 14.

⁴³ Vt RKKKm [3-1-1-96-09](#), p 9; RKKKo [3-1-1-77-11](#), p 14.

⁴⁴ Vt ka viidatud RKKKm [3-1-1-96-09](#), p 9 ja RKKKo [3-1-1-77-11](#), p 14.

⁴⁵ RKKKo [1-17-11930/45](#), p 15; vt ka viidatud RKKKo [3-1-1-83-12](#), p 9.

vaid eeldavad seadusandja tegevust riigisisese õiguse kujundamisel, saavutamaks raamotsuses sätestatud eesmärkide ja põhimõtete realiseerumine.⁴⁶ Olukorras, kus raamotsuse ülevõtmiseks ei ole vastu võetud uusi või muudetud asjakohaseid õigusnorme ega ole ka selgitatud, kuidas olemasolev regulatsioon tagab raamotsuse eesmärgi saavutamise, on kohtul riigisisese õiguse raamotsusega kooskõlalise tõlgendamise kohustus. See tähendab, et kohus, kes riigisiseseid õigusnorme kohaldades on õigustatud neid tõlgendama, peab seda tegema raamotsuse sätteid ja eesmärki silmas pidades, kuid üksnes ulatuses, mida võimaldab riigisisene õigus.⁴⁷ Samas peab Euroopa Liidu Kohtu praktikast⁴⁸ tulenevalt olema võimalus ühes liikmesriigis karistuse mõistmisel arvestada teise liikmesriigi varasemaid süüdimõistvaid kohtuotsuseid ka ilma neid riigisiselt tunnustamata.⁴⁹

Karistusregistri seaduse § 1 (karistusregister), § 5 lg 1 ja § 6 (registri sisu) koosmõjus tõlgendades asus kriminaalkolleegium seisukohale, et karistusregistri seadus ei seo õiguslikku tähendust üksnes Eesti karistusregistris sisalduvate karistatuse andmetega.⁵⁰ Kokkuvõttes leidis kolleegium, et Eesti õiguskorras on Euroopa uurimismääruse (KrMS § 489³⁷) näol olemas regulatsioon, millest lähtuvalt on võimalik arvestada teise Euroopa Liidu liikmesriigi varasemaid süüdimõistvaid kohtuotsuseid ka ilma neid kohtuotsuseid riigisiselt tunnustamata ja karistusregistrisse kandmata. Samas pidas kolleegium õiguselguse põhimõttest lähtuvalt vajalikuks, et seadusandja sätestaks selge korra ja alused Eesti karistusregistris mittekajastatud Euroopa Liidu liikmesriikide karistusandmete arvestamiseks selliselt, et oleks tagatud ka raamotsuses nr 2008/675/ÜVJP liikmesriikidele pandud kohustuste täitmine.⁵¹

⁴⁶ RKKKo [1-17-10162/531](#), p-d 30-31; vt ka viidatud RKKKo [3-1-1-125-06](#), p 7.

⁴⁷ RKKKo [1-17-10162/531](#), p 33.

⁴⁸ Viidatud Euroopa Liidu Kohtu 5. juuli 2018. a otsus asjas nr C-390/16, p 48 ning 21. septembri 2017. a otsus asjas nr C-171/16, p 40.

⁴⁹ RKKKo [1-17-10162/531](#), p 36.

⁵⁰ RKKKo [1-17-10162/351](#), p 34.

⁵¹ RKKKo [1-17-10162/351](#), p-d 38-39.